

BORVÁK MÁRIA – MOLNÁR KRISZTA

KONFLIKTUSOK AZ OSZTÁLYBAN ÉS AZON KÍVÜL

AZ OSZTÁLYFŐNÖK SZEREPE AZ OSZTÁLYKÖZÖSSÉG ÉLETÉNEK ALAKULÁSÁBAN

Már a folyosóról, csukott ajtón keresztül is tökéletesen hallatszák a heves vitaközös zaja. Az osztályban óriási hangzavar, kipirosodott arcok, duzzogó tekintetek, néhány csendes megfigyelő, de még több, az igazát bizonyítani vágyó, hangoskodó diák. A tananyaggal haladni kellene, de az osztály figyelmét teljesen leköti a szalagavatóra való előkészület, amiben úgy tűnik, talán sosem fogják megtalálni a közös hangot. Vajon mit tehet egy osztályfőnök, hogy diákjait mihamarabb átségitse a puskaropos hangulatú hétköznapokon?

Többfajta taktika létezik az ilyen és ehhez hasonló konfliktusok kezelésére: a „Nem veszek róla tudomást”-tól kezdve, a „Meghallgatom őket és kivárok”-on át, egészen a „Tanítási órán abszolút nem beszélünk róla”-ig.

Az osztályfőnökökkel végzett munkánk tapasztalatai azt mutatják, és ezt igazolja az általános társadalmi tapasztalat is, hogy a közösségi konfliktusokat legtöbb esetben rossznak, kerülendőnek tartjuk. Valóban, konfliktuskerülő kultúrában élünk, azonban azt is érdemes tudatosítani, hogy a nyílt konfliktusok hiánya egy csoportban nem feltétlenül jelent harmóniát, sőt.

Ha csoportdinamikai szempontból szemléljük a csoportban megjelenő konfliktusokat, akkor a következő szempontokat érdemes figyelembe venni:

MIT MUTATHAT MEG NEKÜNK A KONFLIKTUSOK MEGJELENÉSE ARRÓL, HOGY AZ OSZTÁLY MILYEN CSOPORTDINAMIKAI FÁZISBAN TART?

A csoportélet korai szakaszában éppen a konfliktusoknak van a legnagyobb szerepük, mert a csoporttagoknak ezeken keresztül van lehetőségük megküzdeni az osztályban betöltött szerepükért (például: aki több követőt tud saját maga és az adott helyzetben formált véleménye mellé állítani, az közelebb jut a véleményvezér szerepéhez), és ezeken keresztül formálódik ki az osztály értékrendje (így dől el például, hogy az osztályközösségben mi az elfogadott és mi nem, milyen általános értékeket fognak el közösen és mi az, amit elítél a

közösség). Ha egy későbbi szakaszban alakul ki viharos, konfliktusos időszak, akkor gyanítható, hogy beállt valami olyan változás (például egy új osztálytárs érkezése), ami miatt újra vissza kell térniük egy viharzások szakaszba, és néhány érték, belső szabály újra megmértetik, hogy a közösség ezáltal megerősödhesen.

MILYEN SZÜKSÉGLETEK VANNAK A KIALAKULÓ KONFLIKTUSOK HÁTTERÉBEN?

Nagyon gyakran előfordul, különösen a tinédzser korosztály esetében, hogy a felszínen zajló konfliktus tárgya csak ürügy az összezapásra, de a dolgok mélyebb rétegében valami olyan hiány, szükséglet, probléma lapul, amelyről nem tudnak vagy nem mernek nyíltan beszélni. Például az ülésrend kialakításán zajlik a vita, de a valós probléma az, hogy valakivel szemben kirekesztően viselkedik a többség, s nem mutatnak a kiközösített diákkal szemben minimális elfogadást sem. Vagy: az osztálykirándulás helyszínének kiválasztásán vitaközösünk, de a valós nehézséget a diákok családi anyagi helyzetének különbözőségei jelentik. Az ilyen esetekben nagyon fontos szerepe van a felnőtt vezetőnek abban, hogy az osztályban mint védett közegben a valós kérdésekről is párbeszéd kezdődjön, akár a felszíni konfliktustól függetlenül is.

MEGVAN-E A KELLŐ TOLERANCIA, EMPÁTIA, ALAPVETŐ VITAKULTÚRA A CSOPORTBAN AHHOZ, HOGY A KONFLIKTUSOK KIBONTAKOZHASSANAK?

Ha úgy tekintjük az osztályközösséget, mint a személyiségfejlődéshez szükséges személyközi tanulás gyakorló terepét, akkor mondhatjuk azt, hogy a konfliktusok megélése és kibontakoztatása által a diákok a felnőtt életükhöz szükséges alapvető készségeiket fejleszthetik. Ehhez azonban, hogy egy konfliktus ne csak a felszín alatt duzzadó feszültség vagy parttalan csatározás és egymás szántsándékkal történő bántása legyen, meg kell építenünk a csoporttal közösen azt a bizalmi hálót, amely

„megtarthatja” a véleménykülönbségeket, érdekellentéteket, személyek közötti feszültségeket is. A csoport felnőtt vezetőjének szerepe ilyenkor az, hogy folyamatosan ellenőrizze, és ha kell, építse a csoportban meglévő toleranciát, hogy a diákok a véleménykülönbségek ellenére is tudatosítsák azt, hogy nem „kell” mindenkinek mindenkét szeretni és mindenkinek mindenben egyetérteni, de a különbözőségeket iránt toleráns és tiszteletteljes módon közöltsenek.

A NYÍLT KONFLIKTUSKEZELÉS ÉS TRANSPARENTIA FONTOSÁGA

A partnerséghez és a szabadsághoz kapcsolódik ez az alapelv, mely szerint minden, a csoportban keletkezett konfliktust a csoport körében kell kezelni, illetve minden, ami a csoportban történik, az a csoportra, a csoport egészére tartozik. Ennek háttérében egyrészt az egyén biztonságának megteremtése áll (hogy bárki, aki konfliktusba kerül, érezhesse a csoport megtartó erejét, és ne kerüljön olyan veszélybe, hogy személyes büntetésben, igazságtalanságban részesül), másrészt a nyílt kultúra megteremtésének szándéka, hogy a konfliktusokat felvállaljuk, és az érintettek teljes körében tudjuk feltárni, megbeszélni és közösen elfogadható megoldást keresni.

Nagy segítségünkre lehet, ha a már meglévő és megnyilvánuló konfliktusra úgy tudunk tekinteni mint energiaforrásra, ami erőt ad a diákoknak ahhoz, hogy megfelelő vezetés mellett valós párbeszédet alakíthassanak ki egymással. Az osztályfőnöknek ebben van kiemelkedő szerepe, hiszen az ő konfliktushoz való hozzáállása lesz az, ami meghatározó példát mutat a diákjai számára. Ő döntheti el, hogy teret biztosít-e a konfliktus kibontakozásának, keretet és biztonságos teret adva a diákok hevült párbeszédének, vagy inkább a konfliktuskerülés taktikáját

választja. Ez esetben nem kerül kibontásra a konfliktus valós forrása, hanem egyszerűen csak bízunk abban, hogy vagy magától megoldódik (általában hosszabb idő elteltével), vagy jön valaki, aki valahogy megoldja azt. Éppen ezért fontos, hogy tanárként elsősorban saját magunkat is megvizsgálva azonosítsuk, hogy milyen viselkedésformát öltünk magunkra egy kialakult konfliktusban, hiszen ennek tudatosítása már önmagában biztonságot tud adni egy ilyen helyzetben.

AZ IGAZI KONFLIKTUSKEZELÉS A KONFLIKTUS MEGELŐZÉSÉVEL KEZDŐDIK

A következőkben szerettünk volna néhány olyan gyakorlatot bemutatni, amelyek abban segítik az osztályfőnököket, hogy a rivalizálás, a vitás kérdések, a konfliktusok okozta erős érzelmek egy játék vagy egy „mintha helyzet” keretén belül törjenek elő, ahol a játék szabályai és keretei tudják biztosítani a biztonságos teret.

ÉLETMENTŐ TUTAJ

Időkorlát: 40 perc

Létszám: a teljes osztály

Eszközanyag: osztálylétszámmal + 2 db. újságpapír; elegendő hely kialakítása a terem egy pontján

A gyakorlat célja: Az empátia erősítése, a csoporttagok közötti esetleges feszültség oldása játékon keresztül.

Leírás: Gondolatébresztésként megkérdezhetjük a diákokat: „Van-e olyan magasabb cél, amelynek érdekében együtt tudunk működni?” Elbeszélésszerűen indul a játék: „Képzeljétek el, hogy egy szép, forró, nyári napon mindannyian egy gyönyörű szép, hatalmas tó/folyó/tenger kék vizében hűsítitek testeteket, úszkáltok és élvezitek a napsütést. Ám köztudott, hogy ezt a tavat/folyót/tengert alkalmanként egy cápa is meglátogatja. Áldozatra vadászva körbeúszik, és ha senkit nem talál a vízben, gyorsan tovább is áll. Éppen ezért az életüket szerető nyaralók mindig kiválasztanak egy őrszemet maguk közül, aki „Cápa!” felkiáltással jelzi, ha közeledik a veszély. Erre nagy gyorsasággal az úszkáló nyaralók a vízre helyezett tutajokra felkászálódnak, hogy még csak a kislábujjuk se érintse a vizet. A játék célja tehát az, hogy a diákok minél több társukat megmentsek. A padlóra véletlenszerűen elhelyezzük az újságlapokat, amelyek a tutajokat szimbolizálják, a padló pedig maga a csillogó víz. A diákok választanak maguk közül őrsze-

met. Az őrszem bármikor elkiálthatja magát: „Cápa!”

A játék kezdetekor mindenki úgy tesz, mintha úszna. Ezt azzal jelzi, hogy egyfolytában mozog a térben. Amikor az őrszem cápát kiált, akkor mindenkinek – egymást is segítve – fel kell jutnia egy tutajra addig, amíg az őrszem el nem számol ötig. Ha valakinek bármelyik testrésze hozzáér a padlóhoz, az a cápa áldozata lesz. Az így felfalt diák ezután segíthet annak eldöntésében, hogy mindenki fent van-e a tutajon.

Minden cápatámadás után csökkentjük eggyel a tutajok számát. Végül egy bizonyos számú életben maradt játékosnál állítsuk meg a folyamatot. A játékot megbeszélés követi.

A megbeszélést segítő kérdések: Hogyan igyekeztek egymást segíteni? Hagytam, hogy segítsenek rajtam?

Az őrszemhez: Milyen volt a többiek életmentés közben figyelni? Mit volt a legjobb/legmeglepőbb/legérdekesebb? A kiesett játékosokhoz: Milyen volt sikeresen feljutni a tutajra? Mi történt, amikor a vízbe ért egy testrészed? Milyen volt másokat figyelmeztetni, hogy őket is felfalta a cápa?

A megmenekülteknek: Hogyan sikerült a tutajon maradni? Milyen volt látni másokat vízbe esni? A megélt élményt és helyzetet célszerű párhuzamba vonni valós élethelyzeteinkkel.

Veszélyek és tapasztalatok: Az őrszem a játék irányítója, ő adja meg a játék ütemét, gyorsaságát. A feladatának megfogalmazására fokozottan figyeljünk! Ez a személy kimarad a játék feladatmegoldó részéből, viszont rálátása lesz a történetekre, és később jó visszajelzéseket tud adni a többiek viselkedésére. Érdemes megfontolni, hogy kit választunk ki az őrszem szerepére. Ha úgy ítéljük meg, hogy az osztály több nyereséghez/élményhez jut a közös társmentés által, akkor a játék indításakor az osztályfőnök is beállhat ebbe a szerepbe.

Ahogy azt a bevezetés elején írtuk: „Az igazi konfliktuskezelés a konfliktus megelőzésével kezdődik”, ezért ez a gyakorlat jól használható akkor, ha új diákok érkeznek az osztályba. Mindenki egyenlővé válik az „életfeltő nyaraló létben”, és lehetőség adódik az együttműködés kipróbálására. Fontos, hogy a játékot csak akkor játsszunk a diákjainkkal, ha mi magunk vagy saját élményben kipróbáltuk, vagy játszottuk már ezt a játékot egy olyan közösségben, osztályban, ahol a diákok között nagy együttműködés volt tapasztalható.

